

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Bevilacqua-Borsody Béla dr.*

Cím: *A svábhegyi „Ora-villa” ahonnan Görgey vezette a „spanyol-rendszerü” ostromot.*

Forrás: *Nemzeti Ujság*

Bp.

(Hely)

1929. V. 30.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

728.3

Hely

Ora Villa

Idő

"1929"

Személy

16 A svábhegyi „Ora-villa”, ahonnan Görgey vezette a „spanyol- rendszerü” ostromot

Egy régi budai ház szabadságharckori története — Emléktáblák a villában — Emléktábla Erzsébet királyné látogatásáról

Csütörtökön délelőtt avatják fel azokat az emléktáblákat, melyek a svábhegyi Diana-ut 25. számú villának, az „Óravillának” kapu-oszlopaiba szerelve a szabadságharc nyolcvanadik évfordulóján megörökítik annak emlékezetét, hogy 1849 május havának 10–21-ik napjain a villában volt a Budavárát ostromló Görgey Arthur tábornok főhadiszállása. A villa korlátai Bernát Istvánnak, Magyar Nemzeti Bank alelnökének tulajdona.

Régi emberek a régi házban

A Svábhegy, ez a rigófütyös, vadgalambbugásos „idilli pagony”, melynek „vad” regényessége a harmincas évek óta illetője volt minden „romántos” hajlamu léleknek: valóban „gyüldéje” volt az 1830–1848-beli Reformkorszak álmódjainak, rajongóinak és pennaforogatóinak.

Eötvös József báró, Jókai Mór és Vörösmarty Mihály a poétái a hegynek, melyre a pest-budai polgárság is felvonult, itt építve bájos, finom, görögösködő-rómaiaskodó modoru oszlopos ambituen „lak”-jait, rómalasan: „villáit”. Ez a szó is ekkor jött divatba. Így itt állott már a negyvenes évek elején Láng pesti postamester villája a regényes és egykoru nevű Tünderruhában. A mai Wagner-villa

Ürményi József kancelláré volt, e különö nagyuró, aki egykori svábhegyi öregek elbeszélése szerint állítólag titkos bejárásu földalatti szobát rakatott a villában. Itt volt villája az ulánus kapitánynak, Libasinszky Vincének is. Háza a régi pesti Uri-utca nevezetes épülete volt, melyben az Oberdöblingből Pestre származott derék kávéfőző, Pillvax Károly mérte a „kafét” régi pesti diákoknak, írónak s egyéb ily feketé itallal élő heves ifjaknak.

A szepesi származásu Friedvasszky-családtól bérelte Eötvös József báró azt a villát, mely később a „Karthauzi Lak” nevet nyerte a költő világtájdalmas regényéről. Később épült az O'Egan-villa, (utóbb székelyes kaput nyerve), mely skót nevű gazdája neve révén a svábhegyi földművesnép nyelvén is helyes angolságu magyarsággal „Igen”-villának hivattott. Cattyby angol mérnök — a fogaskerekű vasut tervezőmérnöke — a Széchenyi-hegyen építtette fel villáját.

Itt jegyezzük meg, hogy a fogaskerekű vasut ötletének első felvetője mittelwaldei nemes Heidrich Ferenc, a pesti csokoládégyáros volt, az „Óravilla” első gazdája és építtetője, aklivel a régi ház története kezdődik. Viszont a „fogas” most alakul át villamosüzemüre.

Nemes Heidrich Ferenc, a csokoládégyárnok

Régi porosz-szléziai nemes családból született 1799-ben, az előnevet adó Mittelwalde-ban. Huszéves korában, 1819-ben került Bécsbe s innen a Dunántulra. A székesfehérvári Holl-család leányát, Katalint vette nőül.

Heidrich a korszak szellemében felnevelkedett reformos hajlamu, vagyonos uriember volt, kiváló gazda, híres „szőlész és gyümölcsész”. Az „Óravilla” kertje számára számtalan külsőországi facsemetét hozatott. Szőleje a mai svábhegyi templomtól egészen az Orbánhegy aljáig és a régi „Szervita-kunyhó”-ig húzódott, pincéinek vörösbora híres volt az egész országban.

A csokoládégyár a régi pesti Váci-utca és a Korona-utca sarkán máig álló régi házban, a Mosonyi-házban dolgozott, cégéről „A fehér Szarvashoz” nevezetét viselve.

A gyár 1830-tól 1872-ig állott fenn. A régi csokoládéminták máig is megvannak az örökösöknél. A Székesfehérvárosi Múzeumban való elhelyezésük kedves magyar ipartörténeti és várostörténeti dolog lenne.

A villához vezető „Óra-utat” is Heidrich építtette. Az ut nevéet az „Óravilláról”, ez viszont a rómaiás oromháromszögén elhelyezett óráról vette.

Az Óravilla és órája

A „Diana-ut” neve is kortörténeti emlék: a század elejének rómaiaskodó-görögösködő divatja keresztelte így az utcát Dianáról. A villa alkalmasint Pollák Mihály építész alkotása. Finom arányu csarnoka hét oszlopának fejei rómaiás „ökörszemes” koszoru alatt

akanthusleveles koszorut mutatnak.

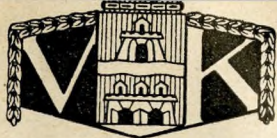
Az oromháromszögön, a „tympanon”-on zengő hangu ütőóra foglalt helyet s van ott máig. Ez ugyan nem egészen „görögös” dolog, ámde a „neogregis” a regényes „Biedermeyer” divatja volt s ehhez hozzátartozott egy ütőóra is. Alabástromoszlopokon egy „Subláción” állva, vagy egy villa homlokzatán: egyre ment. Zengő quartba hangolt harangjai máig megvannak.

Az „Óra-villa” mögött vele egy telken áll a másik villa, szerényebb dór oszlopokkal. Udvari kerékvető kövein „H. F. 1844” monogram és évszám. Ez is Heidriché volt. Hogy az alsó villa mikor épült, nem lehet tudni. Annyi tény, hogy Heidrich 1830-ban már Pesten élt s hogy Siklóssy László megállapítása szerint a villa már a negyvenes évek elején az ő tulajdona volt.

Kerékvártó Lóránd ur nyolcvanegy éves edesatyjának hajdani közlései alapján azt tudatta e sorok írójával, hogy az ötvenes években az Óravilla mögötti kertben vendéglő lett volna. Azt hisszük, hogy nem vendéglő volt itt, hanem hogy Heidrich — máig érvényben levő ősi budai jogon — éppen úgy kimérte a maga borát, mint a régi budai és óbudai szőlősgazdák máig. Az órát hangos ütése miatt régen nem járatják. Egynegyed egyet mutat...

A két villát az akkor divatos láncos kerítés választotta el egymástól, pincéjük viszont földalatti folyosóval van egybe kötve.

A Heidrich-család sírköveit a régi vízi-városi temetőben találta meg e sorok írója.

Cím: .....

145

el, többit kölcsönképpen. Az általa használt service darabjai máig megvannak.

A tornácon volt felállítva három mészelató. Az egyik a híres Fraunhofer és Utzschneider-cég München-benediktbeurni modern készítménye volt (a hadimúzeum őrizi), a másik alkalmasint egy régebbi fajta angol Dollond-cső; *Almai nemes Ecker János* győri külsőtanácsbéli ur műszere. Utóbbi lehetett az a *szócsó* is, mely mintegy husz éve még megvolt: ezt is Görgey tisztjei használták.

Innen vezette a tábornok az ostromot, mely lényegében az ugynevezett „angol rendszerű gyorsostrom volt”, amelyet régi rendszerű spanyol várak ellen alkalmaztak az angolok a napoleoni hadjáratok idején.

Tény, hogy Görgey tanulmányozta a spanyol Badajoz ostromát, sőt Buda 1686-i ostromát is, melynek tábori vonala itt a közelben húzódtott.

A villa tornácáról látható volt az egész ostromvonal s az abban részt vett tábornokok hadiszállásai is, a Vár ellen működő ütegek is. Ideális „hadvezéri domb” volt a villa helye, ahogyan a napoleoni tüzéri elvek ideje óta nevezték a hadvezér tartózkodási helyét. 1897 októberében, alkalmasint 17-én néhai Erzsébet királyasszonyunk is megfordult a régi villában, sétája közben ide tért be a kíváncsiak elől.

Az emléktábla ezt a tényt is megőrökíti. Egykoru pesti lapok így irnak az esetről:

„Erzsébet királyné, értesülésünk szerint, ma délben háromnegyed 12 órakor kikocsizott a budai hegyek közé s nagy gyalog sétát tett. Királyasszonyunk budapesti tartózkodása óta megtette már azt is, hogy kocsiját a fogaskerekű vasút mellett hagyta s egy végben bejárta a Normafa vidékét, meg a Jánoshegyet s onnan lejövet a Disznófő és Fácán környékét is.”

Ezek voltak azok a napok, amikor a boldogtalan királyasszony az őszi „lombhullásban gyönyörködött”, mint az emléktábla mondja.

Ma tavasz virul a régi kertben s a padláson alvó harangok szava még egyszer meg fog csendülni, hogy az Emlékezés alvó tündérét egy mló perere felkeltse. A Tündér alkalmasint a Tündér-utcában lakik.

Bevilaqua-Borsody Béla dr.

Forrás: .....

(Hely)

(Idő)

(Köt.)

A főhadiszállás és Görgei az Óravillában

Mint ismeretes, Görgey Arthur első főhadiszállása a mai városmajorutcai „A Remetéhez” cégérezett korcsmában működött az ostrom első napjaiban: 1849 május 4-től 6-ig. Mivel a várbeli császári tüzérség golyói idáig csaptak le, 6-án Görgey a *zugligeti Laszlovszky majorba* tette át főhadiszállását. Az előbbi korcsma helyén ma a *János-szanatórium* áll, az utóbbi épület — régimódi kuria — ma az *Angol kisasszonyoké*. Mindkét helyen emléktábla mondja el a főhadiszállások történetét.

A Zugligetből május 10-én költözött fel a főhadiszállás az „Óravillába”.

A Heidrich-család leszármazóinak hitelt érdemlő, egykoru, nagynyai elbeszélésén alapuló, e sorok írójának adott közlésé szerint az ostrom napjaiban Görgey Arthur tábornok fellovagolt a villához. Néhány tisztje volt kíséretében s maga kérte fel Heidrichot a két villának a főhadiszállás céljaira való átengedésére.

A gyáros szívesen tett eleget a kívánságnak, bár felesége épen anyai örömök elé nézett. Leányuk, Katalin, monoszóló Csokó Ágoston zalamegyei birtokos felesége 1849 július 19-én született.

A tábornok a Pest felé tekintő alsó villában lakott, néhány butor — egy teásasztalka s egy mosdó — még egykoruak. A felső villa könyvtárszobájában a főhadiszállás tisztjei helyezkedtek el, míg a család a felső villa többi szobájában vonta meg magát. A felső villa istállóiban állottak a tisztok lovai.

Néhány tiszt az Óravilla fölötti, ugyancsak empire-os móddal épített mai Herz-villában lakott, azonban — néhány régebbi téves közléssel szemben — *nem ez a villa volt a fő-*

hadiszállás, hanem az Óravilla. A Kossuth-kormány hivatalos lapja, a „Közlöny” a villáról 1849 május 25-i számában ir bájosan regéyes módon harctéri tudósítást:

„Nagy-Svábhegy. Május 20-án. Mintegy 10 óra tájban értem a fővezér hadiszállására, melly is a nagysvábhegyen Heuterich pesti csokoládégyárnok szőlőkerti lakában van. Budapestet egész kiességében a Dunán inneni résznek s Pestnek majd elláthatatlan rónasíkjával e pontról mint egy nyílt képet áttekinthetni. Előszínen az ezüst szalagként átkigyózó Duna hajjai rengedeznek, míg ennek árjain innen két oldalt hegyek vesszik körbe az egészet, melyek kellő közepén, szemiránnyal a képet épen kettévágólag emelkedik a Svábhegy orma... A főhadiszállás Pest felé néző tornácán felállított három nagy távcső tisztán kivehetőleg láttat minden tárgyat a várfalakon s azokon innen...”

„Szemeim előtt elterült az erdős hegy koszorúza kies vidék, balra hátszindben a végtelen lapálylyal, elől a buja rétségen átvonuló Duna szőke hajjaival, ezeken innen a magyar seregek tábori tanyáival... A nap leldozott már a hegyormok mögé... megállapodtam s nyugodni leültem.”

E sorok Ábrányi Emil tollából valók és a harctéri riport ősel

A szóban levő család közlés szerint Görgey az ostrom alatt a villa ámbitusán és a kerítés melletti filagóriában tartózkodott. Heidrich ugyanis 28 ölnyi mély kutat ásatott, az ásás földtömegéből sáncszerű kerítést rakatott, ennek a város felé eső végén volt a kilátófilagória. A sánc máig áll.

A közlés szerint Görgey *magába zárkozó, szótlan komolyságu, „kurz angebunden” viselkedést tanusított. Ugyszólván éjjel-nappal dolgozott, aludni senki sem látta. Nem requirált semmit: Heidrichtől csak a főhadiszállás borszükségletét és az asztali porcellánt fogadta*